

قرآن کریم و سیاق آیات آن منبع اصلی و نهایی برای فهم معنای مفردات است

در کنار کتاب‌های لغت و تفاسیر، خود قرآن کریم و سیاق آیات آن منبع اصلی و نهایی برای فهم معنای کلمات کتاب وحی است و می‌توان پس از اخذ بخش یا سطحی از معنای کلمه از کتاب‌های لغت، با دقت و تأمل در آیات قرآن کریم معنای این کلمات را ارائه داد.

در کنار کتاب‌های لغت و تفاسیر، خود قرآن کریم و سیاق آیات آن منبع اصلی و نهایی برای فهم معنای کلمات کتاب وحی است و می‌توان پس از اخذ بخش یا سطحی از معنای کلمه از کتاب‌های لغت، با دقت و تأمل در آیات قرآن کریم معنای این کلمات را ارائه داد.

حجت‌الاسلام و المسلمین سید محمود طیب‌حسینی، استادیار گروه قرآن‌پژوهی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه
حجت‌الاسلام و المسلمین سید محمود طیب‌حسینی، استادیار گروه قرآن‌پژوهی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و نویسنده کتاب
«درآمدی بر مفردات قرآن« در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا) اظهار کرد: بیش از 20 سال از تأسیس رشته
علوم قرآنی در دانشگاه‌های کشور ما (گرایش علوم قرآن و حدیث و سپس رشته علوم قرآن و تفسیر) می‌گذرد و یکی از واحدهای
درسی که از همان روزهای نخست در برنامه این رشته و گرایش گنجانده شده، بحث مفردات است.

وی با بیان این‌که در طی این مدت یک اثر منقح، منظم و درخور در باب مفردات انجام نگرفته بود، عنوان کرد: حدود 10 سال پیش
چند کار در زمینه مفردات عرضه شد که برخی از آنها تعدادی از کلمات قرآن را از همان متن عربی منابع مختلف استخراج و در کتاب
چاپ کرده و در کلاس درس تدریس می‌کردند؛ بدین صورت که استاد متن چند خط را برای دانشجویان ترجمه می‌کرد و دانشجویان
همان را امتحان می‌دادند.

این محقق و پژوهشگر بیان کرد: چند کتاب نیز به زبان فارسی نوشته شد که آنها نیز به همان شکل بودند؛ یعنی ترجمه برخی از کلمات
که منتخب خود استاد بود، در کتابش گراوری شده بود و تدریس می‌شد؛ ضمن آن‌که کتابی به تألیف آقادی دکتر بابک فرزانه حدود 5
سال پیش با نام «مفردات قرآن« منتشر شد که آن هم ترکیبی از بخش‌های فارسی و عربی بود.

بیش از نیمی از مباحث این کتاب به مباحث نظری علم مفردات پرداخته است. منظور از مباحث نظری و مبنایی دانش مفردات
بحث‌هایی چون اشتقاق و تأثیر آن در مفردات قرآن کریم است. همچنین منابع مفردات را به طور گسترده در چهار محور لغت، شعر
جاهلی، حدیث و خود قرآن معرفی کرده‌ایم که بدین شکل در آثار قبلی معرفی نشده بودند
حجت‌الاسلام طیب‌حسینی تصریح کرد: به نظر می‌آمد که هیچ‌کدام از این آثار پاسخگوی نیاز دانشجویان رشته علوم قرآن و حدیث،
به‌ویژه در مقطع کارشناسی ارشد نیستند. با وجود خدمات اساتید، آثار بسیار اندک بوده و پاسخگوی نیازهای گسترده دانشجویان این
رشته نبود و با وجود مفید بودن آثار تألیف شده در این حوزه، به نظر می‌آمد که در زمینه مباحث نظری مفردات، کاری در زبان فارسی
و در ایران، آن هم برای دانشجویان انجام نشده بود.

وی درباره چگونگی تألیف این اثر اضافه کرد: حدود سه سال قبل مرکز حوزه علمیه خاوران در قم پیشنهاد تألیف کتابی در این حوزه و
در مقطع کارشناسی ارشد به بنده دادند که بخشی از آن مباحث نظری را بررسی و بخش دیگری از آن به معنا کردن مفردات قرآن کریم
اختصاص یافته باشد. بنده این پیشنهاد را پذیرفتم و این تحقیق بیش از دو سال ادامه یافت و حاصل آن نیز همین کتابی است که با
عنوان «درآمدی بر دانش مفردات قرآن کریم« منتشر شده است.

طیب‌حسینی در بیان ویژگی‌های این کتاب و تفاوت آن با آثار پیشین اظهار کرد: نخست آن که بیش از نیمی از مباحث این کتاب به
مباحث نظری علم مفردات پرداخته است. منظور از مباحث نظری و مبنایی دانش مفردات بحث‌هایی چون اشتقاق و تأثیر آن در
مفردات قرآن کریم است. همچنین منابع مفردات را به طور گسترده در چهار محور لغت، شعر جاهلی، حدیث و خود قرآن معرفی
کرده‌ایم که بدین شکل در آثار قبلی معرفی نشده بودند. بحث اشتقاق غالباً در آثار سابق مطرح نشده و در صورت طرح نیز بسیار

عضو هیئت علمی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه خاطرنشان کرد: همچنین در این اثر بحث مبسوطی در باب ترادف و نقش آن در تفسیر قرآن ارائه داده و این مطلب را تبیین کرده‌ایم که اعتقاد یا عدم اعتقاد به ترادف چه تأثیری در تفسیر قرآن می‌تواند داشته باشد و آثار و پیامدهای آن چیست.

این محقق و پژوهشگر ادامه داد: بحث‌های اشتراك لفظی و معنوی، وجوه و نظائر، چند معنایی، لهجه‌ها و نقش آنان در تفسیر کلمات قرآن، معربات و نقش آنان در تفسیر کلمات قرآن و نیز بحث کلمات اضداد نیز از جمله مباحث نظری دانش مفردات هستند که در این کتاب مطرح کرده و اهمیت آنها و نقش و آثار آنها را در تفسیر قرآن بررسی کرده‌ایم.

وی بیان کرد: کتابی در زبان فارسی به‌ویژه برای دانشگاهیان و دانشجویان به این شکل که همه مباحث را در کنار هم جمع کرده باشد، نداریم. یعنی در طول این 20 سال با وجود آنکه در بسیاری از شاخه‌ها و مباحث علوم قرآنی کتاب‌های خوبی تألیف شده، در این زمینه، به‌ویژه در سطح کارشناسی ارشد، با فقر منبع مواجه بوده‌ایم.

استادیار گروه قرآن‌پژوهی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه خاطرنشان کرد: امتیاز دومی که بنده کوشیده‌ام تا در این کتاب تأمین کنم و در سایر آثار یا دیده نمی‌شود و یا کمتر به چشم می‌خورد، آن است که در همین مباحث نظری نیز مثال‌هایی که برای مباحث ذکر شده، حتی‌الامکان مباحث شواهد و قرآنی بوده است. مثالهای موجود در کتابهایی که در این زمینه از عربی ترجمه شده و به این مباحث پرداخته‌اند، به ندرت کلمات قرآن را به عنوان مثال ذکر کرده‌اند و اغلب مربوط به مثال‌هایی از کلمات زبان عربی، زبان‌شناسی عربی و فقه اللغة کهن است.

وی با بیان این‌که این کتاب ناظر به کلمات قرآن کریم است و از همین روی بنده کوشیده‌ام تا همه مثال‌های مباحث نظری یا اغلب آنها را از قرآن کریم انتخاب کنم، افزود: ویژگی و امتیاز دیگر این کار که باز در آثار قبلی دیده نمی‌شود این است که در بخش دوم این کتاب که اندکی بیش از صد صفحه کتاب را به خود اختصاص داده است، به شکل موضوعی پنج کلمه قرآن کریم را بررسی کرده و با این کار بنده خواسته‌ام تا روش تفسیر و معنا کردن کلمات قرآن کریم را به دانشجو ارائه دهم.

نویسنده کتاب «؛درآمدی بر مفردات قرآن؛ تشریح کرد: به معنای دیگر این يك کار روشی است و بیشتر درصدد بوده‌ایم تا با این کار به دانشجو الگو بدهیم. امتیاز چهارم آن است که در این الگودهی و این کار موضوعی خود، قرآن کریم را به عنوان يك منبع غنی بسیار مهم در معنا کردن کلمات خود معرفی کرده‌ایم. در بررسی این پنج کلمه توفیقات خوبی داشتم و برای هر پنج کلمه معنای نوتر و دقیق‌تری ارائه داده‌ام که این معانی دقیق‌تر کمتر در کتاب‌های لغت مطرح شده است.

وی در تشریح این مطلب گفت: بنده در کنار کتاب‌های لغت و تفاسیر، خود قرآن کریم و سیاق آیات آن را منبع اصلی و نهایی برای فهم معنای کلمات قرآن کریم قرار داده‌ام؛ یعنی بخش یا سطحی از معنای کلمه را از کتاب‌های لغت اخذ کرده و سپس با دقت و تأمل در آیات قرآن کریم معنای این کلمات را ارائه دادیم.

این محقق و پژوهشگر اضافه کرد: این پنج کلمه همگی حداقل سی تا چهل بار در قرآن به کار رفته‌اند و ما در همه این موارد دقت و تأمل کرده و پس از آن با کلمات مشابه و مترادف آنها مقایسه کرده‌ایم و سپس هم معنای دقیق و هم تفاوت بسیار ظریفی بین کلمات به ظاهر مترادف استخراج کرده‌ایم و نتیجه‌ای که بنده از این پنج کلمه استخراج کرده‌ام، تقریباً نتیجه نوی است.

عضو هیئت علمی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه اظهار امیدواری کرد که با ادامه این راه و روش، کتاب مستقل کاملاً مفرداتی به روش موضوعی را که بررسی معنای حدود صد کلمه قرآنی در برگرد، بر اساس خود قرآن کریم تألیف کند.